

Gospodarske stvari.

Več milijonov goldinarjev našim naslednikom.

V spomin 10. dne maja 1881. leta.

„Danes je dan, katerega je Gospod naredil“, sme še po vsej pravici trditi. Staroslavna država, mogočna Avstrija oblečena je vsa v praznična oblačila; njeni narodi raznega pokolenja radujejo se redke slavnosti, obhaja in slavi se prevažni moment v zgodovini presvitle Habsburške naše vladarske hiše. Kako neutrudljivo so si uže včeraj zvečer prizadevali vsi narodi mnogojezične države naše javno in jasno dokazati svoja prava in resnična čutila udanosti in neomajane zvestobe do presvitlega vladarskega prestola avstrijskega!

Mogočno bobnenje možnarjev in topov, popevanje veličastne carske himne, odsév velikanskih kresov raz visoke goré in nižje holme naznanjalo je ne le avstrijskim ljudstvom, nego prebivalcem sosednih držav, da ima Avstrija danes obhajati veličasten dan v svoji zgodovini, — praznik, kakoršen se v državah le redko-kedaj vrši.

In če uže družinske spremembe v hiši ubogega težaka in najemnika, naj so vesele ali žalostne, obhajajo se po stari lepi navadi nekako praznično in slovesno, kako da bi narodi avstrijski slovesno ne obhajali njim zgodovinsko imenitnega dne 10. maja! Vsaj tudi narodi avstrijski smo ena velika skupna družina, katera danes obhaja poroko Nj. cesarske visokosti prestolnega naslednika Rudolfa z belgijsko kraljevo princesinjo Stefanijo, katera bodeta tej veliki družini skrbni oče in blaga mati.

Da bomo tudi mi Slovenci in še posebe mi Kranjci prevzvišenemu paru vreden dar poklonili, kateri bode deželi naši in splošni državi na čast in v korist, zato storimo danes, ob tem slovesnem trenutku nekatere sklepe, katerih se potem neomajano držimo, in katere zvesto izvrševati tudi naše potomce privadimo.

V hiši, kjer kraljuje mir in edinost in je prava krščanska ljubezen, pokorščina, varčnost in delavnost domá, ondi prebiva očitni božji blagoslov. Prav to velja pa tudi od celih vasi, celih občin, fará, okrajev in dežel. Trudimo se in prizadevajmo si tedaj pred vsem, da bode ta neprecenljiva sreča od sedaj naprej v polni meri naši sicer ubogi, a lepi deželi v delež! S tem bomo svitlemu našemu cesarjeviču prestola-nasledniku in njega prihodnji svetli soprogi gotovo najlepše darilo poklonili, kakoršno bode uže nam samim, osobito pa našim potomcem na gmotne razmere zdatno vplivalo.

Da pa bomo do navedenega pospeli se, držimo se sledečih praktičnih vodil:

1. Nahaja se v naši mili domovini še prav veliko prostorov, na katerih bi sadno drevje posameznim ljudem in prebivalcem vse dežele veliko dobička v malo letih donašalo, če bi bili z rodovitnim drevjem nasajeni, kateri pa sedaj še zanemarjeni in brez vse koristi leže. Vsak zemljiščini posestnik in gospodar naj danes trden sklep stori, prihodnjo pomlad vsaj dvakrat toliko sadnih dreves posaditi in požlahniti, kolikor glav njegova cela hišna družina šteje.

Isto tako naj bi tudi v spomin obletnice današnje poroke vsak učitelj sè svojimi učenci vsaj toliko sadnih dreves požlahnil, kolikor bode prihodnje leto v njegovi šolski občini za šolo godnih otrok.

Tako bode pred iztekom enega leta od danes naprej v naši deželi do nad en milijon žlahnih sadnih dreves več, kateri bodo čez 10 do 15 let naši deželi uže lahko do nad poldrugi milijon čistega

dobička donašali, a še posebno našim naslednikom više koristili. Ni le uže samo to mikavno in vabljivo? — Gotovo!

2. Ima počez vzeto še vsak zemljiščini posestnik toliko pripravnega, a neobdelanega sveta (zemlje), na katerem si more po večem ali manjem trudu in prizadevanji vsaj za eno govedo in za par ovác več vsako leto dobre krme pridelovati.

Ker je v naši deželi okolo 70.000 zemljiščin in samostalnih posestnikov, bi se po povedanem načinu domača živinoreja — gotov živ kapital — pomnožila za 70.000 goved in 140.000 ovác. — Naj pa še dalje številke govoré. Recimo, da bi bilo vsako govedo počez vzeto le po 40 gold. vredno, znašalo bi to 2 milijona in 800.000 gold., a vsaka ovca le po 2 do 3 gl. cenjena, bi dalo to zopet drugih 280 do 420.000 gold., ne vštévši družega vsakdanjega vžitka in dohodka. Uže samo na priprosti ta način bi se gotovo premoženje cele dežele na 3 milijone in 220.000 gold. brez postranskih dohodkov pomnožilo, kar bi osobito našim potomcem koristilo.

Ali ni ta dobiček zopet mikaven in spodbuden? — Gotovo!

3. Kaj pa vé, gospodinje kranjske? V celi deželi nahaja se nad 70.000 gospodinj različnih vrst. Vsem vam gospodinjam drznil bi se priporočati, naj vsaka — počez vzeto — danes trdni sklep stori, da hoče v prihodnje v svojem gospodinjstvu vsak mesec po en goldinar manj potrositi in po en goldinar poleg tega še posebej pridobiti in prigospodariti. Tako bi same pridne in marljive gospodinje do osorej v enem letu gotovi denarni kapital dežele kranjske do nad 1 milijon in 680.000 gold. pomnožile, kar bi v 10 letih znašalo uže ogromno svoto od nad 16 milijonov in 800.000 gold. In — naj bi se po preteku 10 let ta veliki znesek za dote pridnim deklicam nevestam porabil, bilo bi 16.800 nevest z dotami — vsaka po 1000 gold. — preskrbljenih.

Gospodinje Slovenke! Ali ni ta primerljaj zopet vreden, da se od vaše strani v celi deželi strogo v poštev jemlje? — Gotovo! S tako varčnostjo in skrbljivostjo bi pa tudi vé, ob enem matere, svoje hčérke v dobrem in varčnem gospodinjstvu dejansko podučile, katere bi vas enkrat na vašem mestu gotovo z ve eljem in vso marljivostjo posnemale; to pa bilo bi tudi na milijone goldinarjev vredno in bi vam, ko boste uže v grobu počivale, nevenljivo čast delalo!

Toraj, gospodinje, na noge do trdnega sklepa, kateri naj se po vašem prizadevanji tudi skoraj vresniči!

4. Vsak človek, vsaka hiša, vsako selo (vas), vsak kraj, vsaka občina, vsak okraj in tudi vsaka dežela ima svojo posebno, dobro in hvalevredno čednost in lastnost (navado), a poleg te pa tudi svojo slabo razvado ali posebno napako. Naredimo danes trden in nepremakljiv sklep, da hočemo glavne napake popolno zadušiti in zatreti, na njeno mesto pa glavni napaki ravno nasprotno lepo čednost in lastnost vsaditi, kajti to bode ne le za prihodnost, nego uže za sedanost najboljšega uspeha in blagih nasledkov.

Sovraštvo, jeza, pretepi, nevošljivost, pijančevanje, zapravljivost ošabnost in napuh, neprizanesljivost, tožarenje za ničvrednosti, hinavščina, potuhnjenost in prepir naj za enkrat in za vselej izmed vseh stanov čez meje naše dežele izginejo, kajti to niso Kranjcu častne lastnosti, kateri bil je od nekedaj sem do najnovejše dobe vedno poštena in blaga duša. Na teh napák mesto naj pride prava krščanska ljubezen in prizanesljivost, potrpežljivost in ponižnost, sloga in zaupnost, nehlinjena pobožnost in poštenost v vsakem obziru. To bile so

glavne lepe lastnosti naših pradedov, katere se pa danes žalibog čedalje bolj, in to po vseh stanovih, izmed nas zgublja, kar je gotovo prav veliko krivo sedanjih žalostnih razmer.

Toraj, predragi mi sodeželjanje, sklenimo danes — o tem slovesnem dnevu — vsi od prvega do zadnjega — razširjajoče se napake novošegne dobe na vse strani po moči v vseh stanovih zatirati in jih iz naše mile očetnjave za vselej odpraviti, a na taistih mesto pa povsod lepe čednosti in blage lastnosti naših vrlih prednikov zopet vpeljati, ter jih kot nježne cvetlice oskrbovati in kot drage bisere skrbno čuvati. To nam je pri vsaki priliki slaveni ponos!

5. Vsi očetje in matere naše domovine naj si od danes naprej skrbno prizadevajo, svoje jim od Boga izročene otročiče vsak po svojem stanu dostojno odgojiti. Kakor je kdo za kako delo pripravljen, tako je bode tudi izvrševal; polovičarski pouk ima v posledici povsod in v vsakem stanu le delavce polovičarje. Polovičarstvo bodi si kjer koli, povsod več spridi in škoduje, nego hasne. To nam vsakdanji zgledi in splošne izkušnje zadosta žalostno slednji dan potrjujejo. — Ako se mladina navadi pri svojih delih (malih opravilih) redna in natančna biti, jej tudi red in natančnost v njenem poznejem poklicu, naj je kakoršen koli, preglavice delala ne bode. „Sad ne pade daleč od drevesa“ — tako veli stara prislovica. Ako so stariši dobri in pobožni kristijanje, krotki, odkritosrčni in značajni, pravicoljubivi, usmiljeni do svojega ubogega bližnjega, prizanesljivi med seboj, varčni in skromni, složni in mirni s sosedi svojimi, pokorni svojim predpostavljenim, zvesto udani presvitemu vladarju, marljivi in delavni v svojem stanu in poklicu, tudi njihovi otročiči drugačni ne bodo, marveč lastni otroci delali jim bodo na stare dni veselje, ljubili jih bodo in za-nje lepo skrbeli iz hvaležnosti prave odgoje.

Ko bi bila vsa mladina naše dežele uže v otročjih letih zopet dobra, krščanska, pobožna, delavna, varčna in poštena, bi se tudi sedanji slabi časi zopet v boljše spreminjati začeli. Noben otrok se na svet spriden in hudoben ne porodi, spridenost vcepi se v njegovo mehko srce še le pozneje po slabih zgledih lastnih starišev in drugih odraščanih spridencv. Naj bode tedaj vprihodnje vsem očetom in materam naše mile domovine prva in največja skrb, svoje otroke za njihov prihodnji poklic dostojno pripraviti in jih v dobre kristijane ter zveste državljane izrediti!

Ko bi se v naši deželi to, kar sem tukaj le bolj površno narisal, tudi popolno obistinilo, bilo bi tudi nam in našim potomcem v prid in čast.

Toraj na noge in na delo od prvega do zadnjega, dokler je še čas!

Prem 10. maja 1881.

Matija Rant, národní učitelj.

Propad malega kmetijstva

in kako mu na pomoč priti.

Po spisu Jos. Pečnaka, posestnika v Villa-Triestini.

(Dalje.)

Med obilnimi davki se mi najkrivičnejši zdi zemljišni (gruntni) davek. Angleži so to davno uže spoznali in zato odmerili ta davek tako, da znaša le 5 odstotkov vseh državnih dohodkov, akoravno je znano, da tam zemljišča največ dohodkov dajo. Zemljišni davek je velika napaka v političnem gospodarstvu, vsaj se vé, da je dohodek od zemljišč vsako leto v božjih rokah in se ne dá nikdar zanesljivo proračunati.

In kako je na priliko še le pri zelo zadolženem posestvu govoriti o kakem dohodku?

Tu bi utegnil kdo ugovarjati, češ, da tako zadolženi kmet svoje posestvo prodá. Recimo, da bi bilo to res, — al kdo pa tako posestvo kupi in po čem? Kam pa naj bi potem šel kmet s svojo družino? Če bi kaj imel, ne bi imel dolgov. Rad bi se morda kam izselil, al tega ne more, ker nima denarja, toraj mu ne ostane družega, ko da popolno oboža in nazadnje prav revno pogine.

Prav tako krivična se mi zdi percentualna pristojbina, ki se plačuje vselej, kedar gre posestvo z ene roke v drugo. Namesto tega davka je bil pred 1848. letom tako zvani „laud-mium“, ta je bil po zemljišno-odveznem davku odkupljen. Ako zračunamo visokost percentualnih pristojbin, pokaže se, da, če kako posestvo 15krat premeni lastnika, požre država po pristojbini večkrat polovico tega, kar je posestvo vredno. Naj se pa nikar ne reče, da novi lastnik zemljišča to plača, kajti ta zna prav nadrobno zračunati, kako drago bi mu bilo posestvo, če bi pristojbino plačal on. Posestva so pa v ceni zelo padla, ne pa po-kočila.

Huda nadloga našemu kmetu je tudi naša sodnijska gospódka. Naj pride tak kmetič ali kdor koli k sodnijski pravice iskat, mu je večidel odgovor ta: „Pojdi in najmi si advokata!“ Toraj naj kmet tudi za advokate še svoj davek plačuje.

Če premožnejši kmet hoče kaj zidati, ima polno potov h komisijam, potrositi mora veliko za koleke (šttemplje) in za prenapete potnine uradnikom.

Tatov je po revnejših krajih čedalje več, posebno kradejo po polji, kmet temu celó še braniti ne more. Ako je kmetu vkrađenih kaj pridelkov ali družega blaga, in če prav skoro ali čisto gotovo vé tatú, kaj mu večidel more? Po postavi je treba za to prič, ki tatvino dokažejo in tatú izpričajo; ali je pa okradenemu mogoče zmerom imeti prič, ki bi gledale tatú, kako in kaj krade? Če bi bilo to mogoče, bi uže ne bila tatvina, ampak rop. To je tudi vzrok, da se tatvine večkrat še sodnijam ne naznanjajo.

(Dalje prihodnjič.)

Društvene stvari.

Občni zbor Matice slovenske

27. aprila 1881. v Ljubljani.

(Dalje.)

Po nagovoru predsednikovem je odbornik in bivši tajnik gosp. Andrej Praprotnik bral poročilo o delovanju Matičinega odbora, tako-le se glaseče:

„Slavni zbor! Delovanje Matičinega odbora je bilo preteklo leto obširno, a ne toliko po vnanjih, kakor o notranjih društvenih zadevah.

Odbor je imel tri redne seje, in sicer 18. svečana, 8. maja in 10. novembra. Zraven teh rednih sej so imeli posamezni odseki, posebno gospodarski in književni oddelek, pogostoma seje in tudi ljubljanski odborniki so se shajali vselej, kedar je bilo nujno treba ukreniti kaj o raznih, vzlasti gospodarskih in književnih zadevah.

„Matica“ je preteklo leto, to je, za l. 1880. svojim udom podelila čvetero knjig, in sicer: 1) „Letopis“ za 1880. leto. vredil predsednik dr. Bleiweis, čez 25 pól; 2) „Kopitarjevo spomenico“, uredil prof. Marn, blizo 13 pól; 3) „Okô in vid“, spisal J. Žnidaršič, s podobami, 7 pól; 4) „Vpliv vpijančljivih pijač na posamni organizem in na človeško društvo v obče“, spisal dr. M. Samec, čez 3 pôle; želeti bi bilo, da bi rodo-